

Кузнєцова З.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

СПІВВІДНОШЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВИ

Питаннями дослідження змісту і значення державного суверенітету переймалися, прагнучи створити демократичне суспільство, багато поколінь починаючи з учення Ж. Бодена, який у праці «Шість книг про республіку» асоціював суверенітет із необмеженою владою монарха, і до ліквідації феодалізму, коли держава почала розглядатися як носій суверенітету. Саме у цей час французький учений запропонував термін «державний суверенітет» як вищу владу держави стосовно своїх громадян [1].

У подальшому поняття державного суверенітету трактував швейцарський юрист Е. де Ваттель у роботі «Право народів, або Принципи природного права, які застосовуються у поведінці та справах нації та суверенів». Він запровадив такі його ознаки, як «самоврядування» і «незалежність», і вказав, що «кожна самоврядна в якій би то не було формі нація, не залежна від іноземної нації, є суверенною державою». Звідси ми розуміємо, що самоврядування становить внутрішній, а незалежність – зовнішній бік державного суверенітету, з чого випливає поняття суверенної держави як повністю самоврядної і тому незалежної організації суспільства [2].

Сучасні досягнення в становленні та розбудові нашої держави є результатом наполегливої праці вчених різних часо-

вих періодів, у тому числі й радянських учених, знання про наукові здобутки яких і сьогодні становлять беззаперечний інтерес.

Наукова спадщина Л.М. Стрельцова увійшла до скарбниці науки і продовжує жити сучасних науковців ідеями, адже його погляди виходять за рамки власне «правового становища союзної республіки в складі Союзу РСР» у сферу загальнолюдських проблем, відкривають новий зміст людської історії в державно-правових відносинах, змушують заглибитися у роздуми про розширення міждержавного спілкування, вирішення проблеми меж суверенітету державної влади відносно індивіда, визнання пріоритету загальновизнаних норм і принципів міжнародного права.

Суверенітет, як зазначав учений, «...не просто властивість чи одна з властивостей держави. Це основна властивість, що є водночас найважливішою ознакою держави» [3, с. 80]. У такому контексті суверенітет в його загальному значенні не можна розуміти тільки як державну владу або як функції якогось державного органу, у тому числі й найвищого. Його слід розуміти як реальну властивість держави, що визначає її верховенство, самостійність і незалежність.

Науковець уважав, що поняття суверенітету потрібно розглядати у двох органічно пов'язаних аспектах: внутрішньодержавному і міждержавному. Лише так можна зрозуміти всю глибину змісту суверенітету. З такою на той час прогресивною і сучасною думкою не можна не погодитися, оскільки в основі його вчення про суверенітет лежать «ідея мирного співіснування держав із різними політичними системами, відносини, побудовані на взаємній повазі, принципах невтручання у внутрішні справи одна одної, недоторканності суверенітету і незалежності малих і великих народів» [3].

Такий підхід і сьогодні не втратив своєї актуальності та гостроти. Особливо в умовах збройного протистояння з боку сусідньої держави, незаконної анексії Автономної Республіки Крим, утручання в суверенні права народу України на території Донецької та Луганської областей, що є загрозою державному суверенітету.

З набуттям Україною державної самостійності питання суверенітету постали на національному рівні з особливою потребою. Маючи на меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України, Верховна Рада Української РСР Декларацією про державний суверенітет України проголосила державний суверенітет як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [4]. Таким чином, повнота і неподільність влади є самоврядуванням народу України і проявом внутрішнього суверенітету, а незалежність та рівноправність указують на зовнішній прояв суверенітету Української держави.

Згідно з ч. 2 ст. 5 Конституції України, носієм суверенітету є народ, тобто внутрішній суверенітет держави спирається на волю народу, який є єдиним джерелом влади. Владарювання суверена відбувається у формах прямої, безпосередньої та інших форм демократії, завдяки яким органи державної влади отримують легітимацію на реалізацію державно-владних повноважень для задоволення волі Українського народу.

Своєю чергою, зовнішній суверенітет покликаний забезпечити єдність і неподільність території, недоторканність кордонів і невтручання у внутрішні справи держави з боку іншої держави чи держав. Президент України є гарантом державного суверенітету та територіальної цілісності України, виконуючи свої повноваження Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, повинен забез-

печити гарантування недоторканності кордонів України та цілісності її території. Але фактичний стан справ сьогодні свідчить про порушення суверенітету Української держави. А це означає неспроможність гаранта забезпечити захист суверенітету і загалом державні інтереси.

Шляхи вирішення проблем суверенності України, відновлення її кордонів та цілісності території, Президент України бачить у внесенні змін до Конституції для реалізації курсу України на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації північноатлантичного договору як стратегічних зовнішньополітичних пріоритетів держави.

Вважаємо за необхідне нагадати, що суверенітет держави є основою конституційного ладу України, а право визначати і змінювати його належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. У силу вказаних обставин запропоновані зміни до Конституції України можуть бути спрямовані на зміну конституційного ладу, оскільки можуть призвести до розташування іноземних військових баз, що прямо заборонено ч. 7 ст. 17 Конституції України [5].

Належне усвідомлення сутності та змісту реалізації суверенітету є однією з необхідних умов розбудови народом України власної держави, зміцнення конституційного ладу, проведення незалежної зовнішньої та внутрішньої політики.

Список використаних джерел:

1. Агабеков Г.Б. Жан Боден – основатель концепции государственного суверенитета. *Вестник ИНИОН*. М., 1990.
2. Ваттель Э. де. Право народов, или Принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов. М.: Гос. изд-во юридической литературы, 1960.

3. Стрельцов Л.М. Правове становище радянської союзної республіки: навч. посіб. для студентів юрид. ін.-тів і фак. К.: Вища школа, 1972.

4. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*. 1990. № 31. Ст. 429.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР, зі змін., внес. згідно із законами України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.